

וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֱלֹהֵי וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לֵוִי׃
 כו וַיֹּאמֶר לָהֶם כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ
 אִישׁ־חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ עִבְרוּ וּשׁוּבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר
 בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ
 וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ׃ כז וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לֵוִי כַדְבָר מֹשֶׁה
 וַיַּפֵּל מִן־הָעַם בַּיּוֹם הַהוּא כִּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אִישׁ׃
 כח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹאֹ יָדְכֶם הַיּוֹם לִיהוָה כִּי אִישׁ
 בָּבְנוֹ וּבְאָחִיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה׃ ל וַיְהִי

רש"י

לגנות צפי כל הקמים עליהם: (כו) מי דה' אלי. יבא אלי: כל בני לוי. (יומא ס"ו) מכאן
 שכל השבט כשר: (כז) כה אמר וגו'. והיכן אמר (שמות כ"ז י"ט) וזבח לאלהים יחרס. כך
 שנויה במכילתא: אחיו. מאמו והוא ישראל: (כט) מלאו ידכם. חמס ההורגים חמס צדור
 זה תחנכו להיות כהנים למקום: כי איש. מכס ימלא ידו צדור וצאחיו:

העמק דבר

מופרש לה'. ונדרש משה לשאלה זו משום דאע"ג
 דשלוחי מלוא אינם נחוקין, אינו אלא במקום שלא
 דשכיח הזיקא כידוע, וא"כ לא היה משה יכול
 להכניס את ההורגים בסכנה עצומה כזה, מש"ה
 חקר מי לה' אלי, דזה הכלל דשכיח הזיקא שאני
 אינו אלא מי שעושה מלוא בטבע האדם, לקוות
 שכל וגמול אס בעוה"ז אס בעוה"ב, אבל מי
 שהוא מופרש לה' בלי שום רצון עצמו כלל, אינו
 ראוי לפחד משום דבר אפילו מהזיקא דשכיחא (א)

שום משמעות לצקמיהם, וז"ל צדדיהון היינו
 הרודים בעם, הן גדולי ישראל וכמש"כ: (כו) מי
 דה' אלי. אין הכוונה מי הוא שלא עבד עבודה
 כוכבים, שהרי רוב ישראל לא עבדו עבודה כוכבים,
 אלא מי יודע בעצמו שהוא אף לה', למסור נפשו
 וכל אשר לו לאהבת ה' וכבודו, כעין שאמרו צדקה
 ר"פ מטות על הא דכתיב ואותו מעבד, שאמה
 מפנה עצמן לתורה ולעסוק במצוות ואין לך עבודה
 אחרת, פי' שאינו עובד את עצמו כלל, רק הוא

הרחב דבר

(א) כמו שמוכח מסוגיא דפסחים ד"ח דמיא חור שבין יהודי לארמאה צדק עד מקום שידו מגעת פלימו חומר
 אינו צריך, ומפרש הגמ' משום דשכיח הזיקא, וקשה ולי לית ליה לת"ק הא דשכיח הזיקא, ואס באתת
 פליגי אמאי נקבע הלכה בפלימו, וגם הרי פלימו מביא ראייה מהא דכתיב בשמואל שאמר אין אלק ושמע שאל
 והרגני והשיב לו ה' עגלה בקר תקח בידך. אלא ודאי ת"ק מודה במקום דיש סכנה ושכיח הזיקא, אבל אס יודע
 האדם בעצמו שמתבדל את הרגשותיו במעשה המצוות אין לו חשש מסכנה עכעית, ומכ"ה ית לדעת כמה מצוה
 לצדוק ואמר עד מקום שידו מגעת, אבל ודאי לא כל אדם זוכה לקר, ומכ"כ אס בא חמד לשאול הדין חסור
 להורות שיבדוק שהרי לא עמדנו על לבנו, והיו הורגים פלימו ואין צוה מחמיקת. והנה שמואל המביא הניע למדה
 גבוהה זו, מש"ה לא אמר ה' תחלה שיקם עגלת בקר, אבל שמואל הכניס בעצמו שהיה עומד בצדו עין על

אונקלוס

ואמר מאן דחליא דין ייתון לותי ואתפנשו לותיה כל בני לוי: כו ואמר להון כדון אמר יי אלהא דישראל שווי גבר חרביה על ירביה עבירו ותובו מתרע לתרע במשריתא וקטולו גבר ית אחוהי וגבר ית חבריה ואנש ית קרביה: כח ועברו בני לוי כפתגמא דמשה ונפל מן עמא ביומא ההוא בתלתא אלפין גברא: כט ואמר משה קריבו ידכון קרבנא יומא דין קדם יי ארי גבר בבריה ובאחוהי ולאיתתאה עליכון יומא דין ברבון: ל ותהו ביומא

העמק דבר

לה, אז יהיה אלהי ישראל עמם וינצלו מן הסכנה: והרגו איש את אחיו וגוי. כל שאפשר למעט הסכנה עדיף, וזוה שיהיו מדקדקים להרוג דוקא איש את אחיו שחייב מיתה, ימרו כל ישראל שהם מופשטים מרצון עצמו וזה, ולא ימלאו גם המה לב לעמוד נגדם, באשר ימרו שהמה כמלאכי מרום (א): (כט) מלאו ידכם. הרגילו עצמכם לעשות אך לה, כמש"כ לעיל כ"ט כ' במשמעות מלוי ידים: כי איש בבנו ובאחיו. דבמה שהרגו באותו יום בנו ואחיו שידעו שחטאו, ופעולה זו שצאה לידם לעשות אך לה, פעלה בלבדם פעולה עזה וגמרה לעשות כן מכאן ולהבא אך לה, מה שלא בנקל היה להם עד כה, ולא היה במלוי ידים, אבל עתה בנקל להרגיל ידכם לעשות אך לה, וכי"ז ביארנו בפרשת עקידה לא"א ע"ש צפי' והאלקים נסה את אברהם: וצאת ע"יכם היום ברבך. עוד תועלת נפלא הגיע לכם במעשה נפלא זה, שחיהו ראויים למת עליכם היום ברכה, דבמה שעשיתם דבר למעלה מטבע אנושי, כך חתיה השגחה פרטית עליכם למעלה מן הטבע. והיינו שאמר משה צם' דברים (י' ט') ה' הוא נחלתו כאשר דבר ה' אלהיך לו, ונחבאר שם שבצואם בשנת הארבעים למוסרה, ושם קבלו עליהם עול פלפולה של תורה, וזוה השיגו מעלה

וכן כאן כשרצה משה לעשות זה האופן לצורך השעה, חקר מי הוא שידע בעצמו שהוא אך לה, אז יכול לבטוח בו שלא ילא מכשול מדבר המסוכן הלו: (כו) בזה אמר ה' וגו'. בודאי לזה הקצ"ה לעשות כן, ומ"מ לא כתיב הדבור מפורש, משום שלא בא הדבור בדרך גזרה ואזהרה מפורשת, והטעם הוא שאי אפשר לגזור על האדם להיות באהבת ה' למעלה מטבע אנושי ולהגיע למצוה זו, ומעולם לא מצינו בתורה אזהרה בזה האופן, ועי' מש"כ צס' ויקרא כ"ה י"ט. ולא דמי למצוה קדוש השם, דהתם כך המצוה למסור עצמו למיתה בפועל, והיא אפשר להעשות לשם גמול עוה"צ אפילו לא הגיע לאהבת ה', אבל במצוה שבאמת אין הכונה למות ח"ו, אלא אם יעשה באהבת ה' באמת, אז הזכות תעמוד לו שלא יסתכן, זה אי אפשר להזהיר כלל, מש"ה לא אמר ה' בפירוש למשה דבר אל הלויים לעשות כן, אלא אמר לו אם היה נמצא מי שהוא לה' ולא יעשה מצוה זו אלא מחמת אהבת ה' אזי יעשה כן, ואחר שקרא משה במחנה והודיעו בני לוי אשר הנם מוכנים לכך, אמר להם בזה אמר ה' אלהי ישראל. שהיא היא הנהגה עליונה למעלה מן הטבע, ומש"ה אמר אלהי ישראל, וע"ע רצה פ' מ"ב ותד"א פ"ד, והבטיחם אם אך כן הוא שהמה אך

הרחב דבר

שאלו כידוע, ולא מצא בלבבו שמחה של מצוה שמגיע לאהבת ה' ודביקות, מש"ה שאל כדון והקצ"ה השיבו כהלכה: (א) ומוזה יש ללמוד דהבא לרדוף את הרשע על דבר שחייב באמת, מ"מ יש להזהר שלא ירדפו מי שהוא שונאו ומבקש רעתו, דרדיפת אדם הוא סכנה ושכיחא הזיקא, ואם הרדיפה באה בהנחת עצמו ג"כ, גם הוא לא ינקה, פוק חזי מש"כ צס' בראשית כ"ו ט' על הא דאיתא ברבנא שנענש יעקב על זעקת עשו, ולא נענש על חרדת יצחק, היינו משום שעל חרדת יצחק ודאי הצטער יעקב הרבה אלא שמוכרח היה לכך, משא"כ בלעקת עשו נהנה יעקב, מש"ה נענש ע"ז, אע"ג שגוף הענין מה שרמה לעשו היה כשר ומוכרח. והיינו דאיתא במדרש קהלת עה"פ והאלהים יבקש את נרדף אפי' צדיק רודף רשע, פירוש ומה שרודפו יש בו הנאה עצמית, שוב נענש ע"ז: